

Houens fonds diplom 2026

Juryens begrunnelse

Houens fonds diplom 2026: kort om juryens arbeid og overordnede betraktninger

Houens fonds diplom er landets eldste utmerkelse for god arkitektur og har i mer enn 100 år vært med på å definere den norske arkitekturkanon. Prisen er unik. Det er juryen som selv velger ut kandidatene, og den eneste begrensningen er at byggverket skal være minst to år gammelt. Det er ingen øvre eller nedre grense for hvor mange som kan få prisen, og det varierer hvor ofte en ny jury blir oppnevnt. Med andre ord påhviler det juryen et stort ansvar.

Alle jurymedlemmene er arkitekter. Rektor på Bergen Arkitektskole Emma Nilsson og seniorkurator på Nasjonalmuseet Martin Braathen er utnevnt av Nasjonalmuseet. Professor ved NTNU Geir Brendeland og juryleder Knut Hjeltne er utnevnt av Norske Arkitekters Landsforbund. Gisle Nataas fra Norske Arkitekters Landsforbund har vært jurysekretær.

Juryarbeidet har foregått i et knapt halvt år. Alle jurymedlemmene foreslo kandidater til prisen. Kandidatene ble diskutert og silt, og til slutt sto vi igjen med et utvalg interessante prosjekter i forskjellige skalaer og fra ulike deler av landet. Vi var enige om at det var av avgjørende betydning for det felles arbeidet at vi som samlet jury besøkte disse byggverkene. Arkitektur er noe man opplever gjennom alle kroppens sanser over tid, og nettopp derfor er det så vanskelig å formidle arkitektur på en tilfredsstillende måte via fotografier. Som alltid bød 1:1-opplevelsene på overraskelser. Noen byggverk viste seg å gjøre langt større inntrykk enn forventet, mens andre ikke stod seg helt i sammenhengen. Til slutt stod vi igjen med dagens fem vinnere, og vi er helt sikre på at de hører hjemme i denne prisens liste over fremragende byggverk. Vi i juryen er stolte av å fremheve noen mesterverk som sannsynligvis er ukjente for mange, sammen med nyere prosjekter som viser vitaliteten, kreativiteten og nyskapningen i dagens norske arkitektur. Vinnerne representerer alle målene i den nasjonale arkitekturstrategien på en fremragende måte: varig, vakkert, variert og varsom ressursbruk.

Deichman Bjørvika

År: 2020

Arkitekt: Lundhagem og Atelier Oslo. (Interiørarkitekt: AS Scenario)

Juryens begrunnelse

Bydelen Bjørvika i Oslo har reist seg på kort tid, og resultatet er en tidvis kakofoni av arkitektoniske uttrykk. I dette brokete bybildet har arkitektene bak Deichman utformet et nøkternt eksteriør som fyller tomten, men som trekker seg høflig tilbake mot vest for å sikre utsikten mot det fredede Operahuset. På samme måte som et bokomslag ikke røper en romans litterære univers, avslører ikke bibliotekets lavmælte utside det rike livet på innsiden. Med Deichman Bjørvika har Oslos befolkning fått en gave det er vanskelig å overvurdere – et bibliotek, en storstue, en lesestue, en studiesal og et arbeidssted som er åpent for alle, helt uten kostnad. Det har blitt et sjenerøst, innholdsrikt og helt uvanlig fint indre byrom, med torg, gater, stier og oppholdssteder i tre dimensjoner.

Bygningens volum er gjennomført av tre diagonale lyssjakter, og disse skaper en rekke kvaliteter. Møtene mellom lyssjaktene og etasjedekkene skaper stor romlig variasjon, nye siktlinjer og endringer i lysforholdene. Den mest opplagte analogien for denne romlige opplevelsen er å finne i naturen. Som ved en vandring i skogen får man følelsen av at utstrekningen er nærmest uendelig, samtidig som man hele tiden befinner seg i et avgrenset rom. Bevegelsen er ikke i ett plan, men går opp og ned og diagonalt i en ledig rytme, og følelsen av at det finnes noe uoppdaget bakenfor det du ser, pirrer nysgjerrigheten. Det er stor variasjon, og det finnes både åpne lysninger og en rekke mindre, intime steder der man kan trekke seg tilbake. Hele tiden føles det likevel som man er i kontakt med det store rommet.

Deichman Bjørvika er også noe så sjeldent som et stort, moderne bygg hvor konstruksjonen er synlig og forståelig, til tross for alle moderne krav til brannsikkerhet, akustisk demping, ventilasjon og så videre. Ofte resulterer kravene i interiører som bare består av flater uten konstruktiv betydning, men her får huset vist frem hvordan det er bygd. Ved å samle all teknikken i de tre boktårnene og utnytte de oppføyte gulvene til ventilasjon har arkitektene klart å frigjøre søyler og store deler av himlingen. Dette gir huset en innvendig soliditet som vi tror senker terskelen for bruk og gir det like mye karakter av å være et robust byrom som et bygningsinteriør.

Deichman Bjørvika forener arkitektoniske, romlige og funksjonelle kvaliteter på et meget høyt nivå. Resultatet er en arkitektonisk rikdom og gjennomføringsevne som er sjelden i offentlige prosjekter av en slik størrelse og kompleksitet.

Vøringsfossen turistveganlegg, Eidfjord

År: 2018 – 2020 – 2024

Arkitekt: Hølmebakk Øymo

Juryens begrunnelse

Det kan være lett å overse at arkitekturprogrammet for Nasjonale turistveger ofte bunner i konkrete utfordringer med sikkerhet, tilgjengelighet og naturslitasje. Vøringsfossen turistveganlegg står i en særstilling her. Vøringsfossen har lenge vært en av landets best besøkte naturattraksjoner, og anlegget håndterer hvert år flere hundre tusen turister. I det gamle anlegget var sikkerhetssituasjonen prekær etter flere dødsulykker, og landskapet nær stupet hadde vært utsatt for stor slitasje. Et utbedret anlegg var en nødvendighet og kunne i tillegg sikre tilgang for bevegelsehemmede samt binde sammen de to separate utsiktsområdene Fossli, som ligger ovenfor elva Bjoreia, og Fossatromma, som ligger på det nedre platået.

Turistveganlegget er omfattende. Her er to store parkeringsplasser med tilhørende toalettbygg, stier og gangveier som flere steder er rullestolvennlige, utsiktsplattformer og en bro som krysser juvet mellom øvre og nedre del av området. Hølmebakk Øymo har løst oppgaven på en elegant, gjennomtenkt og balansert måte, og prosjektet har fått utvikle seg over tid i flere stadier. Arkitektene har benyttet en minimal materialpalett hvor mesteparten av konstruksjonene er i sandblåst syrefast stål, mens de helt nødvendige møtene mot bakken er utført i plasstøpt betong. Stålelementene kan demonteres, og i så fall vil anlegget kun etterlate seg minimale spor. Sprengning og andre større inngrep er unngått, og sammen med den matte materialkarakteren i grå nyanser vitner dette om stor respekt for naturen på stedet. Flere nydelige detaljer, for eksempel stålplatene som omslutter trestammene, understreker dette.

Den øvre delen av anlegget, Fossli, har en materielt og formmessig mer dominerende karakter enn den nedre, Fossatromma. Årsaken er blant annet flere universelt utformede gangveier i landskapet. Fossatromma utgjør siste byggetrinn, og her er dynamikken mellom stier og dristige utkikksplasser enda mer overbevisende utviklet. Gangveiene ligger lenger fra kanten, små landskapssituasjoner er enda bedre innarbeidet, og den totale materialbruken er mindre.

De to delene av anlegget er forbundet med et mesterverk av en bro, som klamrer seg fast til juvsidene som et insekt. Broa løser ikke bare et kommunikativt problem, den åpner også for en helt ny opplevelse av landskapet. De besøkende får nærme seg fuglens perspektiv, og i denne utsatte posisjonen, høyt over juvbunnen, forsterkes opplevelsen av regn, vind, fossebrus og utsyn. Broa er original, konstruktiv og detaljmessig elegant. Med fire ulike trapper knytter den seg fint inn i stisystemet, og til tross for størrelsen blir den aldri dominerende i dette voldsomme landskapet.

Prosjektet viser hvordan vesentlig og poetisk arkitektur kan oppstå fra prosaiske oppgaver.

Holmegenes

År: 2016

Arkitekt: Haga & Grov

Juryens begrunnelse

Å tegne gode boliger er noe av det vanskeligste en arkitekt gjør fordi man skal balansere så mange motstridende faktorer, for eksempel gode materialer mot byggekostnader og grøntarealer og dagslys mot mange nok boenheter. Utbygger og arkitekt deler ikke alltid ambisjonsnivå, og en rekke forskjellige krefter trekker i prosjektet. Eiendomsmegleren har en sterk formening om hva markedet ønsker seg. Entreprenøren ønsker standardløsninger og motsetter seg de unike løsningene som gir karakter og særpreg. Man må navigere i jungelen av planer, regelverk og kommunale krav. Til sammen gir dette svært trange rammer for nytenkning.

Boligprosjektet Holmegenes i Stavanger er imidlertid et lysende eksempel på at det er mulig å utvikle arkitektonisk kvalitet i alle faser, og på alle nivåer, av et boligprosjekt – fra byskala og bygningsvolum til uterom og inn i den enkelte leilighet. Med en ambisiøs byggherre i ryggen har Haga og Grov løst utfordringene med nærmest matematisk presisjon og logiske, rasjonelle svar, men likevel uten å ende opp med standardløsninger.

Prosjektet består av 14 nye byvillaer i et etablert boligområde like ved det gamle lyststedet Holmegenes i Stavanger. Stavanger består av store boligområder rundt sentrumskjernen med kvartalsbasert bebyggelse. Eneboliger eller små leilighetsbygg står tett i tett på relativt små tomter. Prosjektet til Haga og Grov er en nytolkning av denne bygningstypologien, med høyere tetthet. I stedet for sju eneboliger har prosjektet fått 14 tvillinghus. Situasjonsplanen er god, med mindre og nokså kvadratiske volum som er plassert med jevn avstand og med samme orientering. Hver bygningskropp er et robust teglvolum som tilpasser seg den kuperte tomten på en unik måte. Landskapsarbeidet og vegetasjonen underbygger dette og skaper mange fine, små situasjoner rundt husene. Dette gir en variasjonsrikdom som er svært sjelden i nyere boligprosjekter.

Bygningsvolumene i tegl er vakkert artikulert. Terrasser er skåret inn, og vindusbokser skyter ut. Takformen har karakter, og til sammen gir dette mye å hvile øyet på. I de mange forskjellige uterommene har asfalt måttet vike for brostein, planter og hagekunst.

I de fleste moderne boligprosjekter ender trapper og adkomstområder opp som triste, neglisjerte arealer, selv om de brukes av alle hver eneste dag. I dette prosjektet derimot er disse områdene blitt pene, dagslysfylte og trivelige møteplasser. Entrésituasjonene er godt utformet, og leilighetene nås enten via separate plasser på bakkeplan eller gjennom lyse, utvendige trappeoppganger og mindre inngangsbalkonger. De flotte leilighetene har generøse og nøye gjennomtenkte planløsninger. De er effektive og praktiske, skaper gode rom og sikrer gjennomlys. Utfordringen med å gi tett plasserte leiligheter både privatliv og skjerming mot naboer balanseres fint med større vinduer som gir utsyn.

Holmegenes er et vakkert og balansert boligprosjekt, rett og slett en eplehagefortetting med sjel.

Hus Aass, Ås

År: 1963

Arkitekt: Arkitim / Finn Bø, Per Torp Ildahl, Are Vesterlid og Hans Østerhaug, i samarbeid med Edvin Helseth

Juryens begrunnelse

Hus Aass ligger i et småhusområde i Ås og er en enebolig som har vært oppsiktsvekkende lite kjent og anerkjent i norsk arkitekturhistorie. Det er et relativt lite og utvendig stillfarent familiehus, men det har likevel eksepsjonelle kvaliteter, og det forener nøyksomhet og arkitektonisk rikdom på en måte som er like relevant i dag som da det ble bygget i 1963.

Hus Aass inneholder særdeles mye arkitektur på begrenset areal, og alle elementer og detaljer er nøye uttegnet og planlagt. Planen inneholder kreative løsninger som komprimerer og bryter ned faste plandiagrammer. Ankomsten skjer gjennom et komprimert entréareal med tilgang til garderober, toalett og et åpent vaskerom. Ankomstsonen har lav takhøyde, men avløses av et stueareal med dobbel takhøyde. Huset er fullt av slike romlige kontraster, og finstemte dimensjoner og proporsjoner gir romopplevelsen en innlevd, menneskelig målestokk. Hele veien arbeider planen sammen med snittet for å skape en romlig rikdom som det er nærmest umulig å fange i foto. Hovedrommene, et kjøkken og to mindre stuer, har hver sin tydelige identitet og stemning, samtidig som de blir en sammenhengende helhet gjennom flytende overganger. Resultatet vitner om stor innlevelse og en sjelden omsorg for hverdagslivets situasjoner og behov.

Kvaliteten på detaljeringen og snekkerarbeidet er svært høy. Plassbygde møbler, skap og praktiske løsninger, som et nedfellbart strykebrett, er slankt dimensjonerte og vakkert formgitt. Presist plasserte over- og sidelys gir variasjon i lysinnfall og utsikter. Blikkfanget i det åpne kjøkkenet er et frittstående, nærmest svevende kjøkkenmøbel. Det har skarpe linjer i skinnende rødt og vitner igjen om en vilje til å både leke med og gi blaffen i konvensjoner. Helhet og detaljer, rom og møbler er tett knyttet sammen med en nærmest selvfølgelig og uanstrengt enkelhet.

Hus Aass er også et kreativt formsvar på en ganske typisk forstadstomt som i utgangspunktet fremstår flat og relativt karakterløs. Der stedet gir få føringer, skaper arkitekturen selv romlige kvaliteter med plasseringer og små forskyvninger. Utsikter er nøye innrammet og kontrollert på en måte som gir assosiasjoner til japansk arkitektur. Samtidig viderefører og foredler Hus Aass kvaliteter fra norsk byggetradisjon og utvider fortellingen om norsk etterkrigsbygging. Det viser hvordan trearkitekturen i den såkalte Knut Knutsen-skolen, som betegner Are Vesterlid og flere i hans generasjon av Oslo-utdannede arkitekter, kunne anta både intellektuelle og virtuose former som ikke står tilbake for en arkitekt som Sverre Fehn.

I Hus Aass smelter idé, rom, konstruksjon og bruk sammen i en helhet preget av stor romlig kompleksitet, høy presisjon og arkitektonisk sjenerøsitet. Juryen betrakter Hus Aass som et lite mesterverk og som noe av det ypperste boligarkitektur kan være.

Haugesund folkebibliotek

År: 1967

Arkitekt: David Sandved

Juryens begrunnelse

Haugesund folkebibliotek er en glemt juvel, men også en litt fremmed fugl i norsk arkitekturhistorie. Arkitekt David Sandveds generøse og originale signatur er preget av internasjonale referanser, antroposofisk tankegods og en overflod av formingsvilje. Arkitekturen utnytter nærmest enhver situasjon til å skape noe mer enn det funksjonelt nødvendige, fra møbler til fasadeutsmykning, og bygningen kan best beskrives som et totalkunstverk.

Haugesund folkebibliotek ble oppført mellom 1965 og 1967 etter en konkurranse. I 2019 ble bygningen gjenåpnet etter en rehabilitering der mange av de originale kvalitetene ble tilbakeført. I tillegg fikk biblioteket ny publikumsheis og kafeteria, og en ny park ble anlagt foran hovedinngangen.

I biblioteket kommer høye arkitektoniske ambisjoner til uttrykk på alle skalanivåer. Alt fra bygningens håndtering av byrommet til utformingen av de spesialtegnede møblene er løst med en sterk arkitektonisk tilstedeværelse, men uten at arkitekturen blir påtatt. Ingenting oppleves skjematisk eller standardisert. Mangfoldet i materialuttrykket, fra tre og stein til respatex, de raffinerte fargevalgene og de flotte lysforholdene gir rommene karakter og styrker inntrykket av biblioteket som et landskap av ulike plasser og romlige situasjoner – også i kontor, toaletter, bakrom og andre sekundære arealer.

Høye steinmurer skaper den grunnleggende rytmen mot parken, de støtter den tilbaketrukne inngangen og fungerer som vegger for balkongen ovenpå. Formspråket i glasspartiene fortsetter inn i biblioteket, der en mer finmasket inndeling danner bakgrunn for kafeen, hovedtrappen og møterommene uten å blokkere den visuelle kontakten mellom ute og inne. Den doble takhøyden i den store lesesalen gir romfølelse og oversikt, mens den foldede fasaden skaper avskjermede lesesteder med blick ut mot gaten. Hele biblioteket preges av et slikt samspill mellom bibliotekets indre og bylivet utenfor.

Tildelingen av Houens fonds diplom 2026 til Haugesund folkebibliotek er ikke bare en anerkjennelse av kvalitetene ved det opprinnelige bygget. Juryen fremhever også den omfattende restaureringsprosessen som er gjennomført, og hvordan kvalitetene er forstått, ivaretatt og videreført. Haugesund kommune har utført en forbilledlig arkitektonisk innsats ved å ta vare på et flott modernistisk bygg og tilpasse det til dagens bruk og krav. At bygget fortsatt kan brukes og utvikles uten at de opprinnelige kvalitetene går tapt, gir prosjektet en tydelig bærekraftsdimensjon.

Haugesund folkebibliotek er et helhetlig og usedvanlig rikt arkitekturverk, der rom, materialer, farger, kunst, møbler og detaljer inngår i en gjennomarbeidet helhet. Samtidig er det et generøst offentlig bygg med en rik variasjon av rom og steder for både fellesskap og individuell tilbaketrekning. Restaureringen viser hvordan høy arkitektonisk kvalitet kan bevares, videreføres og fortsatt være relevant nesten 60 år etter at bygget stod ferdig.